

ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพ
ระหว้าประเทศ
(วงักกรมทอ)

งานศิลปหัตถกรรมประเภท
เบญจรงค์(เขียน-วาดลายด้วยมือ)

เครื่องถ้วยเขียนสีของประเทศจีน

เครื่องเบญจรงค์ งานศิลปหัตถกรรมประเภทเครื่องปั้นดินเผาที่มีเอกลักษณ์ที่สะท้อนทักษะเชิงช่างชั้นสูง สืบทอดภูมิปัญญาต่อกันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาสู่ปัจจุบัน ในอดีตนิยมใช้กันในราชสำนักและกลุ่มเจ้านายชั้นสูง ด้วยคุณค่าและเอกลักษณ์

ความวิจิตรงดงามในการเขียนสีและลวดลายบนกระเบื้องเคลือบ ด้วยฝีมือช่างไทยที่ได้รังสรรค์ลวดลายที่เป็นแบบฉบับของไทยได้อย่างงดงาม จนกลายเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีชื่อเสียงของไทยคงเสน่ห์และคุณค่ามาจวบจนปัจจุบัน

เครื่องเบญจรงค์โบราณ

เอกลักษณ์ที่สะท้อนภูมิปัญญา และทักษะเชิงช่าง

เครื่องเบญจรงค์ ชื่อที่สะท้อนเอกลักษณ์ลวดลายอันวิจิตรงดงามที่สืบทอดกันมายาวนานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาของไทย คำว่า เบญจ แปลว่า ห้า รงค์ แปลว่า สี บ่งบอกถึงการเลือกใช้สีสันทที่วาดลวดลายลงบนภาชนะเครื่องเคลือบที่ในอดีตมีสีหลักในอดีต เพียงห้าสี ได้แก่ สีแดง สีเหลือง สีขาว สีดำ สีเขียว หรือสีน้ำเงิน ซึ่งในปัจจุบันได้มีการประยุกต์รูปแบบและสีสันทให้มากกว่าห้าสีหลักนี้มากมาย สีที่ใช้ในอดีตเป็นสีที่เกิดจากการเผาแร่ผสมกับน้ำยาเคลือบในสัดส่วนที่พอเหมาะจึงสามารถนำไปวาดลวดลายลงบนภาชนะก่อนนำไปเผาเตาเผา จนได้เป็นเครื่องเบญจรงค์ที่สดสวยมันวาว สีสันทงามจับใจในลวดลายอันเป็นแบบฉบับของไทย แต่เดิมเมื่อเริ่มสั่งเครื่องเคลือบชนิดนี้จากประเทศจีนในสมัยอยุธยา นั้น ยังมีลวดลายที่เขียนโดยช่างของประเทศจีนเส้นลวดลายแตกต่างกับลายไทยมากนัก ต่อมาเมื่อไทยได้ส่งช่างฝีมือไปศึกษากรรมวิธีการผลิต และควบคุมการเขียนลายจึงทำให้ลายของเครื่องเบญจรงค์เริ่มเฉิด

ฉายศิลปะแบบไทยได้มากขึ้นตามลำดับ ลายที่นิยมเขียนเป็นลายซึ่งออกแบบโดยช่างไทย ได้แก่ ลายเทพพนม ลายนรสิงห์ ลายก้านขด และลายกระหนก ลายเทพพนมนรสิงห์ ลายประจำยาม ลายบัวเจ็ดสี ลายเบญจมาศ ลายวิชาเขนทร์ ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ เป็นต้น หากเป็นในช่วงแรกที่เขียนลายโดยช่างจีนที่ไม่ได้ส่งช่างไทยไปกำกับนั้น ลวดลายอาจดูแปลกตาไป เช่น ลายเทพพนมที่เทวดาแลดูอ้วนและพุงพลุ้ย ด้วยศิลปะปลายพู่กันของช่างจีนมีรูปแบบที่สะท้อนความเชื่อและวิถีในวัฒนธรรมแตกต่างกันกับไทย จนกระทั่งยุคกรุงรัตนโกสินทร์ จึงได้เห็นผลงานศิลปหัตถกรรมลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ที่ชัดเจนบนเครื่องกระเบื้องเบญจรงค์ไทยสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

รวมไปถึงเอกลักษณ์ของการใช้น้ำทองวาดลวดลายบนเครื่องกระเบื้องซึ่งที่เป็นที่นิยมในช่วงยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งแสดงถึงความมั่งคั่ง รุ่งเรือง และความสงบของบ้านเมืองในยุคนั้น ลวดลายเครื่องเบญจรงค์ออกแบบโดยช่างหลวงมีสีขาวเป็นพื้นบ้าง สีเบญจรงค์บ้าง และเขียนลวดลายทับสีพื้นอีกชั้นหนึ่ง โดดเด่นด้วยลายนํ้าทองซึ่งมีการเผาสีทองในประเทศไทย

การลงสีและลวดลายเครื่องเบญจรงค์

เครื่องเบญจรงค์เป็นเครื่องถ้วยที่มีการลงสีที่พื้นและลวดลายเป็นเครื่องปั้นดินเผาประเภทเซรามิก (Ceramics) ใช้เนื้อดินประเภทพอร์ซเลน (Porcelain ware) ซึ่งเป็นเซรามิกเนื้อสีขาว มีคุณสมบัติโปร่งแสง เหมือนแก้ว ไม่ดูดซึมน้ำ เมื่อเคาะจะมีเสียงกังวาน หรืออาจทำจากเนื้อโบนไชน่า (Bone China) ซึ่งมีความขาวและเป็นมันวาว เนื้อละเอียด โปร่งแสงและแกร่งมากกว่า ราคาจะสูงกว่าเนื้อพอร์ซเลน หรือเนื้อดินเผาเคลือบประเภทสติกส์สามารถทำได้ โดยมีเนื้อดินที่ใช้ในการผลิตกระเบื้องเนื้อขาวก่อนลงสีนี้ หรือที่เรียกว่า “เครื่องขาว” เพื่อทำเครื่องเบญจรงค์ ซึ่งเนื้อดินที่ใช้ทำในประเทศไทย มาจาก 3 แหล่ง ได้แก่ ดินระนอง ดินสุราษฎร์ ดินลำปาง ลักษณะของดินระนองและดินสุราษฎร์ นั้นเป็นดินดำที่ผ่านลาวาสามารถทนความร้อนได้สูง ส่วนดินลำปางเป็นดินสีขาวมีส่วนผสมของแร่ควอตซ์ เคโอลีนไนต์ และหินฟีนมา จึงมีความเหนียวทำให้ง่ายต่อการขึ้นรูป

ดินพอร์ซเลน

สีเคมีสำเร็จรูป หรือสีบนเคลือบ

ปัจจุบันสีที่ใช้เป็นสีเคมีสำเร็จรูป เรียกว่า สีบนเคลือบ (Over glaze) ซึ่งช่างเขียนจะผสมสีตามโทนที่ต้องการ และวาดลายด้วยสีแดงเขียนลาย สีดำเขียนลาย หรือสีทองเขียนลายก่อนลงสีตามจินตนาการที่สร้างสรรค์รูปแบบไว้ ซึ่งในปัจจุบันมีโทนสีที่มากขึ้นกว่า 30 สี ส่วนลวดลายในการเขียนเบญจรงค์ มีวิวัฒนาการมาตามลำดับ จากลายกระหนก ลายก้านขด มาสู่ ยุคกรุงรัตนโกสินทร์ ที่นิยมวาดลวดลาย ครุฑยุดนาค ซึ่งเป็นพระราชสัญลักษณ์ของรัชกาลที่ 2 และลายกิ้งกือ ลายราชสีห์ เป็นต้น ปัจจุบันมีทั้งการนำลวดลายโบราณที่แสดงออกถึงความ เป็นไทยและลวดลายที่สร้างสรรค์เรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี หรือ แม้แต่วรรณคดีของไทย ที่ยังคงความพิถีพิถัน และความประณีตในทุกขั้นตอนการผลิต เฉากเช่นในอดีต

เครื่องถ้วยจักรี ชุดชามฝาล่ยราชสีห์หน้ากาล

เครื่องเบญจรงค์จีน สมัยราชวงศ์ชิง

ลายเทพพนม-นรสิงห์

เครื่องเบญจรงค์ลายน้ำทอง

ความเป็นมาของเครื่องเบญจรงค์ไทย

เมื่อไทยได้เริ่มติดต่อเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ ในยุคกรุงศรีอยุธยาตอนปลายได้รับอิทธิพลในการนำเข้าเครื่องใช้ไม้สอยจากหลากหลายประเทศเข้ามาในแผ่นดินสยาม ในยุคนั้น ในขณะนั้นตรงกับราชวงศ์บ้านพลูหลวงได้มีการสั่งทำเครื่องเบญจรงค์จากจีน มีลักษณะคล้ายกับเครื่องถ้วยเขียนสี วัสดุทำจากเนื้อดินสีขาว น้ำเคลือบชั้นดีมันวาวเรียบ ลวดลายสีสดใสสวย ซึ่งผลิตขึ้นในเมืองจิงเต๋อเจิ้น รัชสมัยราชวงศ์ชิง รูปทรงและลวดลายผสมผสานศิลปวัฒนธรรมไทยจีน เป็นที่นิยมอย่างมากในกลุ่มเจ้านายชั้นสูงในสมัยนั้น

สืบต่อมาถึงยุคสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งเป็นยุคที่บ้านเมืองสงบสุข การค้ารุ่งเรือง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นไปอย่างราบรื่น เครื่องเบญจรงค์ได้รับความนิยมมากขึ้นในยุคนี้ ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ ลายเทพพนม นรสิงห์ ลายประจายาม ลายก้านขด ลายวิชาเอนทร์ ลายเบญจมาศ เป็นต้น ภายในภาชนะนิยมเคลือบด้วยสีเขียวขุ่น เริ่มมีการเขียนลายสอดเส้นทองเกิดขึ้นหรือที่เรียกว่า ลายน้ำทอง

เมื่อถึงยุคแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ราชสำนักยังนิยมสั่งผลิตและนำเข้าเครื่องถ้วยต่าง ๆ จากประเทศจีน โดยมีช่างหลวงเดินทางไปกับเรือสำเภาเพื่อกำกับการวาดลายของช่างจีนให้ถูกต้องตามแบบที่ต้องการ เมื่อถึงยุคสมัยในรัชกาลที่ 2 นับเป็นยุคที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นในด้านของลวดลายเครื่องเบญจรงค์ ในยุคนี้ ได้แก่ ลายครุฑยุคนาค ซึ่งเป็นพระราชสัญลักษณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ลายเทพพนม ลายราชสีห์ และเกิดการผูก ลวดลายใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาก อาทิ ลายนกไม้ ลายก้านต่อดอก ลายกุหลาบน้ำทอง เป็นต้น

เครื่องถ้วยจักรี

จนกระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เป็นยุคสมัยที่รับวัฒนธรรมจากตะวันตกเข้ามาในแผ่นดินไทยหมายรวมถึงศิลปะการเขียนลายบนกระเบื้องเคลือบที่มีลวดลายยุโรปเข้ามาแทนที่ลายไทย ได้แก่ ลายพฤกษาลายดอกเดซี่ บนเครื่องถ้วยภาชนะต่าง ๆ สะท้อนถึงการปรับประยุกต์ลวดลายให้กลายเป็นเอกลักษณ์ประจำยุคสมัยได้อย่างงดงาม เครื่องถ้วยที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีในยุคนี้คือ “เครื่องถ้วยจักรี” ที่สั่งทำจากประเทศฝรั่งเศส ทำจากกระเบื้องเนื้อพอร์ซเลน เฝ้าในอุณหภูมิสูง เคลือบสีได้มากขึ้น ลักษณะเป็นถ้วยตวง ถ้วยชาทรงบัว ฝาจุกทรงวงแหวนขอบสีทอง ภายในวงแหวนเขียนรูปจักรและรูปตรีศูลักษณ์แห่งราชวงศ์จักรี ที่มาของชื่อเครื่องถ้วยจักรี เขียนลวดลายดอกเดซี่ ตัดเส้นด้วยน้ำทอง

นับแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เครื่องเบญจรงค์ยังคงรูปแบบและลวดลายดังเช่นในอดีต มีการแพร่หลายในด้านองค์ความรู้ในการผลิตเครื่องเบญจรงค์มากขึ้น เกิดโรงงานผลิตเครื่องเบญจรงค์ขึ้นมากมายในหลายพื้นที่ของประเทศไทย อาทิ สมุทรสงคราม สมุทรสาคร เพชรบุรี พระนครศรีอยุธยา ชัยนาท พิษณุโลก ชลบุรี ลำปาง เชียงใหม่ นครปฐม และกรุงเทพมหานคร หากแต่ในปัจจุบันวิถีชีวิตเปลี่ยนไปจากอดีตมาก ภาชนะ เครื่องใช้เบญจรงค์ที่เคยรุ่งเรืองถูกแทนที่ด้วยจานเซรามิกร่วมสมัย หรือเทคโนโลยี นวัตกรรมต่าง ๆ ที่เจริญรุดหน้าได้สร้างวัสดุรูปทรงแปลกตามากมายเข้ามาแทนที่ในความนิยมของคนในยุคปัจจุบัน งานเครื่องเบญจรงค์จึงถูกจำกัดเพียงแค่การเป็นของที่ระลึก ของขวัญ ของกำนัล ให้กับผู้ใหญ่ด้วยคุณค่าความวิจิตรงดงาม และคุณค่าแห่งภูมิปัญญาไทยในอดีตจนกลายเป็นของที่ระลึกระดับประเทศในหลายช่วงวาระโอกาส การประยุกต์นำมาใช้ให้เข้ากับวิถีชีวิตปัจจุบันจะต้องอาศัยคนรุ่นใหม่ที่มีใจรักและมีความเพียรในการใช้จินตนาการสร้างสรรค์ลวดลายและรูปแบบที่งดงาม ฟื้นฟูให้เครื่องเบญจรงค์มีรูปแบบในยุคปัจจุบันที่ได้รับการยอมรับเชกเช่นในยุคอดีตที่เคยเป็นที่นิยมและมีเอกลักษณ์ของแต่ละยุคสมัย

เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต

เครื่องเบญจรงค์ งานศิลปหัตถกรรมอันสะท้อนวิถีชีวิต และเรื่องราวในอดีตของไทยได้เป็นอย่างดี เครื่องเบญจรงค์นั้นเป็นที่นิยมใช้กันในราชสำนัก และกลุ่มเจ้าขุนมูลนาย หรือกลุ่มชนชั้นสูงผู้มีฐานะ เนื่องด้วยเป็นงานที่ต้องอาศัยทักษะฝีมือเชิงช่างชั้นเลิศ ผ่านกระบวนการผลิตที่ซับซ้อน กว่าจะได้เป็นผลงานเครื่องเบญจรงค์แต่ละชิ้นซึ่งนับได้ว่ามีมูลค่ามากในสมัยอดีต หากต้องการแสดงฐานะที่สมควรยกย่องการมีเครื่องเบญจรงค์ไว้ในครอบครองจึงเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงสถานะทางสังคมในอดีตได้เป็นอย่างดี อาทิ การเป็นส่วนหนึ่งของการแต่งตัวของหญิงไทย ตลับ ผอบ ใส่แป้งร่ำ น้ำปรุง สำหรับจัดใส่เครื่องสำอางที่ครบครัน ถ้วย โถ โอ ขาม ชุดกาน้ำชา ชุดสำหรับอาหารคาว-หวาน รูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการนำมาใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ อาทิ ขามบายศรี ชันน้ำมนต์ รวมไปถึงการเป็นเครื่องประดับตกแต่ง อาคาร บ้านเรือน สถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น แจกันทรงสูง หรือ โถขนาดใหญ่ รวมไปถึงการนำแผ่นกระเบื้องมาตัดตกแต่งเป็นส่วนประกอบหนึ่งของสถาปัตยกรรม เช่น หน้าบัน แผ่นกระเบื้องตกแต่งพระอารามสำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นต้น

หลากหลายรูปแบบในการสร้างสรรค์คุณค่าหัตถกรรม เครื่องเบญจรงค์ที่ล้วนแต่เปี่ยมด้วยเสน่ห์อันมีค่าและลวดลายอันวิจิตรบรรจงอันผ่านกรรมวิธีอันละเอียดอ่อน ด้วยทักษะฝีมืออันประณีต ในแต่ละยุคแต่ละสมัยเรื่องราวในอดีต ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรมไทย ได้บอกเล่าผ่านเครื่องเบญจรงค์หลากหลายดังกระจงสะท้อนคุณค่าในอดีต มาจวบจนปัจจุบัน

ผอบเบญจรงค์

ชุดกาน้ำชาเบญจรงค์

พู่กัน

วัสดุเคลือบขาว

แป้นหมุน

น้ำทองคำเหลว

เตาเผาแก๊ส

สีบนเคลือบและสีใต้เคลือบ

กรรมวิธีการทำเครื่องเบญจรงค์

วัสดุและอุปกรณ์

อุปกรณ์ในการทำเครื่องเบญจรงค์

1. พู่กัน
2. แป้นหมุน
3. เตาเผาไฟฟ้า ใช้เผาเครื่องเบญจรงค์ เปลี่ยนจากเตาฟืน

พัฒนามาเป็นเตาแก๊สและเตาไฟฟ้า

วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต

1. ภาชนะเคลือบขาว
2. น้ำทองคำเหลว
3. สีบนเคลือบและสีใต้เคลือบ

นำขึ้นแป้นวน กำหนดลวดลาย

เขียนลายน้ำทอง

กรรมวิธีการผลิตเครื่องเบญจรงค์ในปัจจุบัน เริ่มจากการหาวัดดูดิบที่เป็น เซรามิค (ceramic) ซึ่งนิยมที่เคลือบด้วยสีขาว ซึ่งมีหลากหลายชนิด เช่น Porcelain, Bone China, Stone ware และอีกหลากหลายชนิด ในปัจจุบัน มีการเคลือบวัตถุดิบทั้งแบบเคลือบมัน และแบบเคลือบด้าน แบบเคลือบมันจะให้ความมันวาวของทอง ส่วนแบบเคลือบด้าน เมื่อผลิตเสร็จแล้ว จะเน้นให้เห็นรายละเอียดของเส้นทอง มองดูแล้วมีความคลาสสิกร่วมสมัยมากกว่าแบบเคลือบมัน

นำมาขึ้นแป้นวน เพื่อทำการกำหนด พื้นที่สำหรับการเขียนลาย ว่าจะเขียนลายบริเวณไหน และบริเวณไหนเขียนลูกขึ้นหรือพื้นที่ไหนที่จะไม่เขียน ซึ่งแล้วแต่การออกแบบของช่างเขียนลายแต่ละคน แล้วจึงทำการตั้งตา การตั้งตาก็คือ การกำหนดช่องไฟ ของตัวลายแต่ละตัวให้มีความเท่ากัน เพื่อที่เวลาเขียนงานออกมาแล้วจะดูเป็นระเบียบเรียบร้อย ลายไม่เกยกัน ไม่เล็กหรือใหญ่ เกินไป

เขียนลายน้ำทอง น้ำทองที่ใช้เป็นทอง 12 เเปอร์เซ็นต์จากเยอรมัน ซึ่งมีคุณภาพดีที่สุด โดยลายส่วนใหญ่เป็นลายสำหรับเบญจรงค์ มีลักษณะการเขียนที่คล้าย ๆ กัน แล้วแต่ว่าช่างคนไหนจะดัดแปลงให้มีความแปลกและใส่จินตนาการทำให้ช่างเขียนลายแต่ละคน มักจะมีความเชี่ยวชาญเฉพาะลายที่ตนเขียน โดยส่วนใหญ่แล้วช่างเขียนลายที่ชำนาญแล้วจะสามารถเขียนได้ทุกลาย แต่ในช่วงแรก ๆ อาจจะเขียนได้ช้าน้อย เมื่อจำลวดลายได้แล้ว ก็จะเขียนด้วยความชำนาญ

สมัยก่อนใช้ฟู่กันทางกระต่ายนำเข้าจากประเทศจีน ปัจจุบันเปลี่ยนมาใช้สังข์เข้มนฉิดยาเพื่อช่วยประหยัดน้ำทอง และเขียนลายได้ละเอียดมากกว่า น้ำทองไหลสม่าเสมอ ไม่ต้องจุ่มแล้วเขียน

งานเบญจรงค์สมัยก่อนนิยมใช้สีเขียน 5 สี

ตรวจสอบความเรียบร้อยของชิ้นงาน

สีบนเคลือบมีลักษณะเป็นสีฝุ่น

การลงสี โดยใช้สีบนเคลือบ ลักษณะจะเป็นสีฝุ่น มีหลากหลายสี นำเข้าจากเยอรมัน ญี่ปุ่น อิตาลี จีน ก่อนใช้จะต้องนำไปบด คนโบราณจะผสมยางมะขวิดลงไปด้วยเพื่อให้เกาะติดทนนาน สมัยก่อนมีเพียง 5 สี คือ ดำ แดง เขียว เหลือง ชมพู ปัจจุบันเมื่อการเขียนลายพัฒนาไปเป็นเรื่องราวพุทธประวัติ ประเพณีไทย ต้องใช้สีมากยิ่งขึ้นโดยจะมีถึง 16 สี สีที่แพงที่สุดคือ สีชมพู กับสีม่วง

การลงสีก็เป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพราะแม้จะเขียนลายได้สวยเพียงใด แต่ช่างลงสี ออกสีไม่สวย ก็ทำให้งานชิ้นนั้นดูแล้วไม่โดดเด่น จึงต้องมีการออกแบบสีไว้ โดยการทดลองหลาย ๆ ครั้ง จนได้สีที่มีความโดดเด่น ให้เหมาะกับเครื่องเบญจรงค์แต่ละลาย

การใช้สี จะใช้สีต่าง ๆ ควบคู่กับน้ำทองเป็นหลัก มีการใช้สีตั้งแต่สีเดียวกับสีทองหรือ 2 สี 3 สี 4 สี 5 สี ไปจนถึง 10 สี กรณีที่ใช้สีหลายสีจะพบในการเขียนลายประเพณี ลายดอกไม้ และลายภาพจิตรกรรมไทย การใช้สีก็มีทั้งที่เป็นสีเอกรงค์ สีกลมกลืน และการใช้สีตรงกันข้าม ทั้งนี้การใช้สีจะแตกต่างกันไปตามรสนิยมของช่างเขียนลายแต่ละคน

เมื่อลงสีเสร็จเรียบร้อย จึงนำมาตรวจสอบความเรียบร้อยของชิ้นงาน โดยการเก็บรายละเอียดต่าง ๆ แล้วจึงนำไปวนขอบทอง และทาทองบริเวณจุกของชิ้นงาน เพื่อให้เกิดความโดดเด่นของชิ้นงาน ในขั้นตอนนี้ ช่างที่ทำหน้าที่วนขอบทอง ก็ต้องใช้ความระมัดระวังอย่างสูง เนื่องจากจะสัมผัสชิ้นงานบริเวณที่ได้มีการลงสีไว้แล้วไม่ได้ เมื่อวนทองเสร็จเรียบร้อย ก็ทิ้งไว้สักพักให้น้ำทองแห้ง แล้วจึงเตรียมชิ้นงานเข้าเตาเผา

การเผา เตาเผาเครื่องเบญจรงค์ จะใช้เตาไฟฟ้า โดยจะต้องจัดเรียงชิ้นงานลงเตาให้มีความพอดี ถ้าหากวางแน่นเกินไป อาจทำให้สีทองไม่เงาเต็มที่ เมื่อจัดเรียงลงเตาเรียบร้อยแล้ว ก็เริ่มกระบวนการอบ โดยเริ่มจากการอุ่นเตาด้วยความร้อนในระดับ 200 - 300 องศาเซลเซียส ประมาณ 30 นาที แล้วจึงเริ่มปรับความร้อนไปที่ 800 - 830 องศาเซลเซียส โดยจะใช้เวลาทั้งหมดประมาณ 6 - 8 ชั่วโมง เมื่อเผาเสร็จต้องรอให้ชิ้นงานนั้นเย็นลงก่อน ประมาณ 10 ชั่วโมง การเผาของชิ้นใหญ่จะเสียหายมากกว่าชิ้นเล็ก ถ้าหากอุณหภูมิความร้อนไม่สูงพอเนื้อเซรามิกจะดำนไม่ขึ้นเงา

วางชิ้นงานในเตาไฟฟ้า

การเทดินหล่อลงแม่พิมพ์สำหรับงานของชำร่วย

เตาเผาแบบแก๊ส

นอกจากนี้ปัจจุบันยังมีพัฒนาการเขียนแบบลายฉลุ ซึ่งต้องใช้สีน้ำมัน หลังจากเขียนลายเสร็จสมบูรณ์ต้องนำกลับไปเผาเพิ่มอีกครั้งหนึ่ง หากเป็นภาชนะชิ้นเล็ก ๆ ประเภทของชำร่วยจะเพิ่มขั้นตอนการหล่อแบบขึ้นมาอีก 1 ขั้นตอน การหล่อแบบเริ่มจากการนำดินทั้งสามชนิดมาใส่เครื่องปั้นดินผสมน้ำตามสัดส่วน ทิ้งไว้ให้ตกตะกอน แล้วนำมาเทลงบนแม่พิมพ์ปูนปาสเตอร์รองจนเซตตัว จากนั้นจึงเทน้ำออก ร่องน้ตามด้วยการตกแต่ง แล้วนำไปเผาด้วยแก๊สครั้งแรก 780 องศา ราว 8-10 ชั่วโมง เบญจรงค์ที่ได้จากการเผาครั้งนี้เรียกว่า “ดินดิบ” หากนำมาเขียนสีครามชุบแล้วนำไปเผา 1,200 องศา จะเรียกว่า “ลายคราม”

เครื่องเบญจรงค์ที่มีลวดลายวิจิตรบรรจง

เครื่องเบญจรงค์ส่วนใหญ่จะประกอบด้วยเครื่องชา

หลักสำคัญของการทำเบญจรงค์ประกอบด้วย เครื่องชา และการเขียนลวดลายลงสีที่สวยงาม ที่สำคัญ ยิ่งไปกว่านั้นคือ ช่างต้องทำด้วยใจรักพร้อมที่จะสร้างสรรค์ ชิ้นงานเบญจรงค์ออกมาให้ดีที่สุด สวยที่สุด เพื่อสร้างความประทับใจให้กับผู้นำไปใช้ เพราะเครื่องเบญจรงค์นั้นมีราคาแพง ผู้ซื้อต้องได้ของดีที่สุดกลับไปคุ้มค่างบเงินที่ต้องจ่าย และ ด้วยงานเบญจรงค์มีกระบวนการผลิตที่ซับซ้อน ใช้วัสดุชั้นเลิศ ช่างจึงบรรจงสร้างชิ้นงานแต่ละชิ้นอย่างสุดความสามารถ ทั้งลวดลาย รูปทรง ที่สำคัญต้องต้องอาศัยจินตนาการของ ช่างฝีมือไทยที่พัฒนาต่อยอดให้เครื่องเบญจรงค์อันเป็น ภูมิปัญญาในงานศิลปหัตถกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ไว้ให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

แหล่งที่มาข้อมูล และเอกสารที่ใช้ในการอ้างอิงการจัดทำข้อมูล

สัมภาษณ์ นายพงษ์ลักษณ์ สุวรรณมาลี ครูช่างศิลปหัตถกรรม 2554 ประเภทเครื่องดิน
งานหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาตลาด

<http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=2494>

<http://www.manager.co.th/smes/ViewNews.aspx?NewsID=9580000100393>

<http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=2494>